

ГЕЄЦЬ

Валерій Михайлович — академік НАН України, директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ПРО ОЦІНКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 30 березня 2022 року

У доповіді наведено попередню оцінку втрат економіки України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, яку було виконано із застосуванням розробленого в Інституті економіки та прогнозування НАН України модельного апарату. Зазначено, що крім оперативного державного планування іншою важливою складовою економічної політики воєнного часу має бути розроблення стратегічного плану заходів з реконструкції галузевої інфраструктури та відновлення нормального функціонування енергетики в умовах післявоєнного соціоекономічного розвитку, до роботи над яким повинні долучитися фахівці НАН України.

Шановні члени Президії!

Шановні колеги!

Кількісні оцінки падіння ВВП України внаслідок війни, розв'язаної Російською Федерацією, зараз є досить умовними через продовження гострої фази бойових дій, щоденне зростання втрат виробничого та інфраструктурного потенціалу України та відсутність ознак не лише завершення, а й навіть призупинення воєнної інтервенції РФ.

При цьому *безпосереднє* скорочення ВВП України спричиняють такі чинники, як руйнування виробничих потужностей, житлового фонду, нежитлової, транспортної та соціальної інфраструктур; обмеження використання національного земельного фонду внаслідок його часткової окупації, а також шкоди, завданої мінуванням, обстрілами та забрудненням українських територій; скорочення частки робочої сили, зайнятої у продуктивному виробництві; зменшення обсягу споживчих витрат населення; переорієнтація державних витратів на користь сфер, які прямо не пов'язані з виробництвом ВВП; зростання рівня інфляції, боргових зобов'язань та знецінення національної валюти; прямі та суміжні інвестиційні втрати; підвищення цін на енергоресурси; зниження якості людського капіталу через психологічні травми та ризик втрати життя.

Прямі та опосередковані втрати України визначатимуться також *глобальними* факторами, такими як уповільнення світової економіки внаслідок руйнації налагоджених товарно-збутових ланцюгів, зростання цін на сировину та енергоресурси, підвищення загальних міжнародних ризиків, зростання рівня світової конфронтації та нарощування оборонних витрат.

Зважаючи на ці загрози кількісні оцінки міжнародних організацій та експертних груп свідчать про економічний спад в Україні у 2022 р. Так, МВФ у своєму березневому звіті прогнозує, що у 2022 р. реальний ВВП України знизиться на 10 %, але цей сценарій можливий за умови швидкого закінчення війни. В іншому разі річне скорочення може сягнути 25–35 %. Бюджетний дефіцит збільшиться на 3 % ВВП. Очікується, що рецесія призведе до зменшення податкових надходжень приблизно на 4 % ВВП порівняно з 2021 р. За такого зростання бюджетного дефіциту та з урахуванням уже наданої фінансової підтримки від МВФ (\$4,5 млрд) залишається потреба у фінансуванні в обсязі \$7,4 млрд (4 % ВВП). За даними заступника директора від України в МВФ, річні втрати України можуть становити до 35 %.

Після початку воєнного вторгнення в Україну міжнародні рейтингові агентства істотно знизили її суверенні рейтинги, зокрема Fitch Ratings — до CCC, Standard & Poor's — до B–; Moody's — до Caa2, посилаючись на те, що наявні фінансові буфери України та очікувана міжнародна фінансова допомога не є достатніми для повної компенсації ризиків ліквідності, пов'язаних з борговими потребами України під час війни. Такі оцінки не лише ускладнюють вихід України на міжнародні ринки капіталу, а й збільшують її економічні втрати через значне погіршення бізнес-середовища та відповідну втечу капіталу.

Провідні бізнес-групи дають такі оцінки можливого падіння ВВП України у 2022 р.: Raiffeisen Research — 15 %; Citigroup — 32 %; Oxford Economics — 34,2%; Moody's Analytics — 43 %; S&P Global Mkt International — 43,1 %; Economic Intelligence Unit — 46,5%.

Національні оцінки економічних втрат України також є загрозливими. Так, за інформацією Міністра фінансів України, на десять областей, де ведуться активні бойові дії, припадає виробництво половини вітчизняного ВВП, внаслідок чого його втрати можуть становити від 33 до 50 %. Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль зазначає, що війна спричинила одномоментні прямі втрати в розмірі понад \$500 млрд.

Перші офіційні підсумки переведення економіки України на воєнні рейки та оцінки її втрат очікуються не раніше квітня. Наразі Міністерство економіки України розраховує відповідні збитки за двома складовими: загальні втрати ВВП та інфраструктурні втрати. За даними Мінекономіки України, станом на 13 березня 2022 р. втрати від знищення частини національної інфраструктури становили вже \$119 млрд. За підрахунками KSE Institute — аналітичного центру при Київській школі економіки, інфраструктурні втрати України на 17 березня 2022 р. становили \$62,6 млрд з урахуванням знищення або захоплення ворогом інфраструктурних об'єктів.

Оцінки скорочення валютної виручки від зупинення експорту аграрної та металургійної продукції сягають 80 %. За цих умов міжнародні резерви України значною мірою підтримуються завдяки активним надходженням зовнішньої допомоги: її обсяг за чотири тижні війни становив близько \$4 млрд.

За оцінками Національного банку України, економіка України у березні скоротилася майже на 50 %. Споживання електроенергії протягом останніх двох тижнів становить близько 60 % від довоєнного рівня. Завантаженість підприємств ГМК оцінено в 50 % — зараз вони працюють переважно на задоволення внутрішнього попиту, насамперед військових потреб. Згідно з результатами бліцопитування бізнесу, близько 30 % підприємств повністю зупинили свою діяльність, 45 % — скоротили виробництво. НБУ оцінює втрати зазначених компаній у 40–50 %, зауважуючи, однак, що ці дані не можна екстраполювати на всю країну.

Оцінки втрат виробництва національного ВВП тісно корелюють з результатами опитування населення щодо поточної зайнятості. Адже, за даними соціологічної групи «Рейтинг», 53 % опитованих, які мали роботу до війни, станом на 19 березня 2022 р. не працюють. За повідомленням Європейської бізнес-асоціації, станом на 5 березня близько 56 % її компаній-членів не працюють.

Для порівняння: економічні втрати Грузії внаслідок воєнного конфлікту з РФ у 2008 р., який тривав вісім днів і завдав обмеженої шкоди інфраструктурі країни, оцінюються у близько \$2 млрд. Падіння її ВВП у 2009 р., на який припав також початок глобальної фінансово-економічної кризи, становило 3,7 %, а в розрахунку на душу населення — 15,7 %. Скорочення ВВП України протягом першої активної фази російсько-української війни (березень 2014 р. — лютий 2015 р.) становило 10,1 % у 2014 р. і 9,8 % у 2015 р. ВВП Вірменії у 2020 р. скоротився на 7,4 %, що було спричинено як шеститижневим воєнним конфліктом з Азербайджаном, так і розгортанням коронакризи.

Інститут економіки та прогнозування НАН України зробив свою оцінку економічних втрат нашої країни внаслідок війни, розв'язаної РФ.

Оцінки на основі екстраполяції умов та втрат, які спостерігалися в Україні під час першої активної фази російсько-української війни (2014–2015 рр.). Відповідно до цих розрахунків, падіння реального ВВП у 2022 р. може становити 45 %, валового нагромадження основного капіталу — понад 80 %, промислового виробництва — 52 %.

Оцінки на основі сценарних розрахунків скорочення споживання електроенергії. На основі високої кореляції обсягів споживання електроенергії та реального ВВП України розглянуто два сценарії: падіння електроспоживання на 35 % і на 50 %. Отримані результати свідчать, що відповідне падіння ВВП України у поточному році може становити за першим сценарієм 17,9–22,4 %, за другим — 25,6–33,1 %.

Оцінки на основі територіального вилучення областей України з нормального процесу економічного відтворення. Враховуючи нерівномір-

ність ведення бойових дій на території країни, зроблено припущення, що умовно непостраждалими від них залишаються 14 областей. Водночас 10 областей (Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська) та м. Київ розглядаються як вилучені зі звичайного процесу економічного відтворення. Схематичність такого розподілу є очевидною, але детальніша класифікація наразі є неможливою. Відповідно до цього підходу, економічні втрати України у річному розрізі можуть сягати: виробництво ВВП — 46 %; експортні надходження — 48 %; капітальні інвестиції — 45%.

Тепер розглянемо оцінку економічних втрат по секторах економіки.

Наслідки для галузей промисловості. РФ завдала значної шкоди промисловості України, знищивши низку великих підприємств, деякі з яких належать нерезидентам. За нашими оцінками, незворотні втрати промислового потенціалу сягають 30 %. Значна кількість підприємств, на які припадає близько третини промислового потенціалу, скоротили свою діяльність через втрату чи ускладнення доступу до сировинних ресурсів та ринків збуту, а також через вимушену міграцію промислово-виробничого персоналу. З України вже виїхало понад 3,5 млн осіб, внаслідок чого українська економіка втратила щонайменше \$10 млрд споживчого попиту. Зараз на території України налічується 6,2 млн переміщених осіб, більшість з яких найближчим часом не матиме роботи, а отже, зростає безробіття, збільшується навантаження на соціальну систему та бюджет, знижується обсяг виробництва та споживчий попит. Загострилися також проблеми ринку праці та кадрового забезпечення промисловості, є значний дисбаланс у зайнятості та нестача місць прикладання праці, але водночас спостерігається «кадровий голод» на підприємствах Укроборонпрому.

Машинобудування та ОПК. На сьогодні ми можемо сказати, що втрачено приблизно 27 % обсягів реалізованої продукції машинобудування довоєнного часу. Це пов'язано з тим, що

підприємства цієї галузі компактно розміщені саме в тих регіонах, де відбуваються активні бойові дії: суднобудування — Миколаївська і Херсонська обл., танкобудування — Харківська обл., а також із зупинкою або руйнацією підприємств-інтеграторів з предметною спеціалізацією на кінцевій продукції та підприємств з вузловою спеціалізацією на унікальній, високотехнологічній продукції.

Хімічна промисловість. З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України повністю припинили роботу найбільші підприємства галузі — Северодонецьке об'єднання «Азот» і ПАТ «Суміхімпром». Ще одне потужне підприємство — черкаське ПАТ «Азот» поки що перебуває на умовно безпечній території, однак має високі ризики щодо подальшої роботи через дефіцит сировини. На Одеському припортовому заводі виробництво карбаміду офіційно було припинено восени 2021 р. через різке зростання ціни на газ, і його діяльність зосередилася на перевантаженні аміаку, що надходить через аміакопровід. Однак в умовах воєнних дій підприємство повністю зупинено. Зважаючи на складну ситуацію на внутрішньому ринку мінеральних добрив, 12 березня 2022 р. уряд фактично заборонив вивезення добрив з України до відновлення рівноваги на внутрішньому ринку та забезпечення посівної кампанії. Ситуація на Кременчуцькому заводі технічного вуглецю гірша, ніж у мирний час, але він працює і відвантажує свою продукцію на експорт.

Фармацевтична галузь. Серед найбільших підприємств галузі фармацевтична компанія «Дарниця» продовжує роботу, тоді як склади фармацевтичної компанії «Фармак» було знищено в перші дні війни.

Виробництво будівельних матеріалів. Під час бойових дій війська РФ знищили або пошкодили низку великих промислових підприємств, що виготовляли матеріали для будівництва. Серед зруйнованих об'єктів — металургійне підприємство повного циклу (від виробництва коксу й агломерату до виплавки сталі та випуску плоского прокату, сортових і фасонних профілів) комбінат «Азовсталь» у

Маріуполі, цегельний завод ТОВ «Агробуд» у с. Мала Токмачка Запорізької обл., склади заводу IZOVAT з виробництва базальтової теплоізоляції, розташовані в м. Житомир.

Металургія. Після воєнного вторгнення повністю зупинено виробництво практично на всіх найбільших підприємствах галузі. Металургійний комбінат «Азовсталь» і Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча зазнали серйозних руйнувань. «АрселорМіттал Кривий Ріг» 3 березня зупинив усі доменні печі, коксохімічне виробництво тримають у стані гарячого простою, виробництво в гірничому департаменті знижено до мінімального рівня. На металургійному комбінаті «Запоріжсталь» частину обладнання переведено в режим гарячої консервації. На електрометалургійному заводі «Дніпроспецсталь» призупинено роботу на гарячих дільницях виробництва, решта дільниць продовжують працювати. Дніпровський металургійний завод на початку війни перебував у стані ремонту, виробництво не відновлено. «Інтерпайп Сталь» продовжує працювати, передусім для потреб Міністерства оборони. Підприємства, що забезпечують сировиною металургійні комбінати, продовжують працювати, але мають проблеми з логістикою через обмежені можливості Укрзалізниці і закриття портів Чорного моря. Продовження бойових дій призведе до зростання виробничих та експортних втрат і підвищить імовірність зупинення інших підприємств.

Легка промисловість. Ця галузь вирізняється гнучкістю і здатністю відновлювати свій потенціал завдяки низькій капіталомісткості, швидкому обороту, схильності до кластерної організації виробництва. Нині швейні підприємства перепрофільовують частину потужностей та в понаднормовий час відшивають продукцію для потреб ЗСУ й територіальної оборони. Однак підприємства зіткнулися з проблемами купівлі валюти для імпорту, переривання ланцюгів постачань, недостатнього кадрового забезпечення і релокації виробництв, розташованих на територіях, де відбуваються активні бойові дії.

Харчова промисловість. Оцінити втрати для харчової промисловості на поточний момент неможливо. З огляду на те, що в Харківській, Сумській, Чернігівській, Донецькій, Миколаївській, Херсонській та Київській областях практично немає можливості вести господарську діяльність, ці втрати можна приблизно оцінити у чверть від довоєнного обсягу виробництва харчової продукції загалом; більш як 72 тис. осіб могли втратити роботу в галузі. Крім того, розв'язана Росією війна становить загрозу продовольчій безпеці всієї планети, оскільки Україна була джерелом насичення продовольчих ланцюгів, забезпечуючи майже половину світового експортного ринку соняшникової олії, була п'ятою за величиною поставок пшениці у світі.

Деревообробна та меблева галузі. Ці галузі опинилися в складних умовах через їхню сировинну орієнтацію. За даними ГО «Українська природоохоронна група», загальна площа лісів, що перебувають у зоні бойових дій та під тимчасовим контролем російських загарбників, становить понад 3 млн га — приблизно 22 % усіх лісових територій України. Проте наразі деревообробники Закарпатської області мають можливість продовжувати виробничу діяльність. Меблеві підприємства, які базуються там, де є виробничі умови, продовжують видавати продукцію, яка вкрай потрібна країні, і виготовляти меблі на експорт. Деякі з них від початку війни перепрофілювалися на виробництво спальних мішків, карматів, розвантажувальних жилетів та медичних сумок для українських захисників.

Внаслідок воєнної агресії РФ автовиробники BMW і Volkswagen змушені зупинити заводи через нестачу автомобільних дротів, оскільки на Україну припадає майже п'ята частина усього європейського імпорту дротів для автомобілів. Проте заводи, які постачають кабелі для автомобілів, розташовані переважно на Західній Україні, і деякі постачальники вже почали відновлювати роботу. Наразі найбільшою проблемою є доставка готової продукції через гостру нестачу водіїв вантажівок. Ще одна проблема пов'язана з тим, що більш ніж

половина світового виробництва неону була зосереджена на українських підприємствах у Маріуполі та Одесі. Уже зараз Україна не може задовольнити світовий попит на неон, який потрібен для виробництва чипів для мікросхем. Скоріше за все цю нішу за деякий час займе Китай.

Отже, за перші три тижні повномасштабного вторгнення РФ від 60 до 80 % підприємств України зупинили роботу. Можна припустити, що орієнтовні втрати від зупинення промислових підприємств у регіонах з активними бойовими діями можуть становити до 10 % ВВП (\$15 млрд), а загальні втрати можуть сягнути близько 50 % ВВП (\$75 млрд) у 2022 р.

Для відновлення промислового потенціалу у воєнний час можна виокремити такі напрями: релокація підприємств та персоналу; відновлення за можливості ланцюжків постачань та виробництва; залучення допомоги від міжнародних партнерів; проведення перемовин з іноземними країнами щодо можливої закупівлі певних груп товарів з України; визначення переліку підприємств, які потребуватимуть державного замовлення з метою забезпечення України товарами першої необхідності; розроблення програми стимулювання виробництва в Україні з визначенням чітких механізмів отримання державного замовлення та збуту продукції.

Аграрний сектор та продовольча безпека. Станом на кінець 2021 р. Україна забезпечувала близько 10 % світового обсягу експорту пшениці, майже 16 % кукурудзи, близько 55 % світової торгівлі соняшниковою олією. За оцінками Київської школи економіки, від поставок українського зерна залежать понад 400 мільйонів людей у світі.

Рослинництво. За розрахунками Української природоохоронної групи, через воєнні дії в Україні на 20,3 млн га немає можливості провести посівну кампанію, понад 11 млн га, тобто майже третина ріллі, перебуває в межах ризикової зони сільського господарства. Значну частину оброблюваних площ окуповано, деякі з них безпосередньо пошкоджені та забруднені мінами та продуктами вибухів. До

того ж російські окупаційні війська цілеспрямовано розграбовують сільськогосподарську техніку, запаси зерна і матеріально-технічні засоби. За оцінками ІА «АПК-Інформ», з посіяних у 2021 р. 7,6 млн га озимої пшениці, жита і ячменю можуть виявитися доступними лише 5,5 млн га, що відповідає втратам 28 % площ. Станом на 1 лютого 2022 р. 46 % загального обсягу запасів соняшнику в Україні знаходилося в областях, де зараз практично безперервно ведуться бойові дії. Зважаючи на значне пошкодження інфраструктури у цих регіонах, очевидно, що певну кількість цих запасів буде втрачено. Складна ситуація і з посівами ріпаку. Під урожай 2022 р. в Україні було засіяно максимальну за 12 років площу — 1,4 млн га, однак близько 50 % цієї площі перебуває в зоні бойових дій.

Тваринництво. На окупованих територіях спостерігається критичний стан у тваринництві, фермери не можуть нормально доглядати за тваринами і годувати їх. Значні виробничі потужності птахівництва були зосереджені на Херсонщині, зокрема там розташована одна з найбільших птахофабрик у Європі, на якій нині немає можливості годувати птицю. У Центральній та Західній Україні тваринницька галузь продовжує працювати, з кормами проблем немає, однак є певні труднощі з мінеральними та кормовими добавками, ланцюжки постачання яких перебудовуються, орієнтуючись на проходження через країни ЄС.

Фахівці передбачають значне зменшення у 2022 р. загального експорту сільськогосподарської продукції з України і прогнозують, що врожай 2022 р. може бути на 50 % нижчим порівняно з минулим роком. За приблизними оцінками Інституту економіки та прогнозування НАН України, ймовірно втрати валової продукції сільського господарства у поточно-му році можуть становити від 30 % за оптимістичним сценарієм до 45 % за песимістичним. Зокрема, виробництво зернових культур може скоротитися на 25 і 38 млн т відповідно.

Основні загрози продовольчій безпеці у 2022 р. можна виокремити такі: ризик втрати значної кількості задекларованих запасів зерна

й олії внаслідок їх перебування в окупованих нині регіонах; криза у тваринництві, особливо на окупованих територіях; проблеми в плодоовочевому секторі (значна частина запасів на окупованих територіях, брак насінневого матеріалу та робочої сили, велика ймовірність нестачі плодоовочевої продукції через її переважне зосередження у південних регіонах); різке скорочення імпорتنих поставок важливих продуктів (риби, фруктів) унаслідок втрати портів; неможливість збільшення імпорتنих поставок продовольства з ЄС через наявність там контрактної системи постачання.

Отже, станом на середину березня 2022 р. втрати посівів озимих культур становлять 28 %; майже третина ріллі навесні може залишитися незасіяною. Очікується проведення весняно-польових робіт на 50 % запланованих площ; зменшення валової продукції сільського господарства на 30–45 %; скорочення виробництва зернових культур на 25–38 млн т; зменшення площ під соняшником на 35%; зниження експорту пшениці на 17 %, кукурудзи — на 18%; достатність резервів зерна, олії, цукру для споживання населенням неокупованих територій країни і непрогнозована ситуація на окупованих територіях; ймовірність виникнення проблем із забезпеченням населення плодоовочевою продукцією (крім картоплі), зокрема імпортною.

Виробнича інфраструктура. Інформація про фізичні та фінансові втрати транспортної інфраструктури України під час війни у відкритих джерелах наразі доступна лише частково. За даними KSE Institute, які не є вичерпними, станом на 17 березня 2022 р. пошкоджено та/або повністю зруйновано 12 аеропортів, понад 15 тис. км автомобільних доріг, 5 тис. км залізничних шляхів, 350 мостів та мостових переходів тощо.

Залізничний транспорт. Українська залізниця вже зазнала значних втрат, найбільше пошкоджено залізничну інфраструктуру, яка є критичною для функціонування країни, та рухомий склад. Станом на 24 березня 2022 р. зруйновано залізничні переходи та припинено диспетчерський зв'язок між Україною та РФ;

зруйновано залізничну інфраструктуру між Україною та Білоруссю; за деякими напрямками немає залізничного сполучення з Києвом; пошкоджено вагонні депо, інфраструктуру залізничних станцій (колії, контактну мережу, рухомий склад тощо); призупинено рух низки приміських поїздів; спостерігається переважність окремих західних прикордонних залізничних переходів та станцій. Зараз залізниця зосереджена переважно на евакуації населення з регіонів ведення активних бойових дій; доставці гуманітарних вантажів до України та по регіонах країни; релокалізації виробництв зі східних областей України у західні.

Водний транспорт. Станом на 23 березня 2022 р. морські порти Маріуполь, Бердянськ, Скадовськ, Херсон, Білгород-Дністровський не працюють; Миколаїв, Ольвія, Південний, Одеса, Чорноморськ — здійснюють часткову обробку наявного біля причалів флоту та відвантаження залізницею й автотранспортом. Вхід/вихід суден з цих портів неможливий. Приймання і відправлення вантажів в Україні здійснюють лише порти на Дунаї — Рені, Ізмаїл і Усть-Дунайськ; з цих портів можливий вихід у рейс моряків — громадян України у складі екіпажів суден. Уночі 22 березня російські війська завдали удару по Миколаївському морському порту, внаслідок чого портова інфраструктура зазнала значних пошкоджень; 14–15 березня з порту Бердянськ країна-агресор викрала буксир «Корець» та 5 балкерів з зерном. Шлюзова інфраструктура Дніпра на південь від Києва перебуває в робочому стані, крім Каховського шлюзу, захопленого Росією.

Автомобільний транспорт. Від початку бойових дій в Україні найбільш вразливою галузю транспортної інфраструктури є дорожня, оскільки військова техніка пересувається саме автомобільними дорогами, що сильно руйнує дорожнє полотно. Російські окупаційні війська розбомбили автомобільний міст через Десну біля м. Чернігів, яким евакуювали людей і постачали гуманітарну допомогу в місто. На північно-західному напрямку від Києва, щоб зупинити прохід ворожих військ, підірвано три мости: на Новоірпінській трасі, у Гостомелі по

Варшавській трасі та у Демидові. На трасі М-06 (Київ—Чоп) підірвано автомобільний міст поблизу с. Стоянка. За Вишгородом підірвано міст через обвідний канал Дніпра. На територіях проведення бойових дій рух транспорту припинено, діють лише евакуаційні коридори. Крім руйнації транспортної інфраструктури є небезпека руху через мінування територій.

Нафтопереробка. Ситуація на ринку автомобільного палива. Україна критично залежить від імпортного автомобільного палива. Основними постачальниками дизеля та автогазу були Росія та Білорусь. Бензин Україна в РФ не купувала, майже половина цього ресурсу надходила з Білорусі. З початком російської воєнної агресії Україна припинила імпорт автомобільного палива з Білорусі та Російської Федерації. 26 лютого 2022 р. через ризик воєнних дій у Харківській області було зупинено Шебелинський НПЗ АТ «УкрГазвидобування» — одне з двох нафтопереробних підприємств, що працюють в Україні. Загальний обсяг переробки цього НПЗ у 2020 р. становив 446 тис. т сировини, понад 90 % якої — власного видобутку, обсяг готової продукції становив 140 тис. т бензинів, 75 тис. т дизпалива, 144 тис. т зрідженого газу. Імпортне автомобільне паливо з альтернативних джерел значно дорожче, а для налагодження його постачання потрібний час. Отже, ці фактори призвели до дефіциту пального та зростання цін на нього.

Фонди відновлення майна та зруйнованої інфраструктури. В Україні вже запрацювали чотири фонди відновлення економіки після війни, кошти з яких використовуватимуть залежно від спеціалізації:

- відбудова знищеної інфраструктури — Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури;
- трансформація економіки — Фонд відновлення та трансформації економіки;
- відновлення роботи малого та середнього бізнесу — Фонд підтримки малого та середнього бізнесу;
- обслуговування міжнародних фінансових зобов'язань України — Фонд обслуговування та погашення державного боргу.

Крім того, Європейська Рада прийняла рішення створити Трастовий фонд солідарності з Україною.

Торгівля. 17 березня 2022 р. *UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку)* опублікувала звіт щодо оперативних оцінок впливу війни в Україні на світову торгівлю, в якому наголошено на швидкому погіршенні перспектив світової економіки, зростанні цін на продукти харчування, паливо та добрива, посиленні фінансової нестабільності, скороченні інвестицій у сфері сталого розвитку та складній переконації глобального ланцюга поставок, що призведе до зростання торгових витрат. Найбільший вплив війна має на світові ринки продовольства і палива. На Україну і Росію припадало 53 % світової торгівлі соняшниковою олією та насінням і 27 % торгівлі пшеницею. За підрахунками UNCTAD, в середньому понад 5 % імпортного кошика найбідніших країн світу складається з продуктів, ціни на які, ймовірно, зростуть через війну, для багатших країн ця частка становить менш як 1 %. Також прогнозується підвищення тарифів на фрахт через обмежувальні заходи щодо повітряного простору, невизначеність підрядників та занепокоєння щодо безпеки наземних торгових шляхів, що проходять через Росію та Україну. Ці дві країни є ключовим географічним компонентом Євразійського сухопутного мосту.

22 березня 2022 р. *OECD (Організація економічного співробітництва та розвитку)* опублікувала свій внутрішній звіт щодо економічних і соціальних впливів війни в Україні. Основні його висновки такі:

1) хоча Росія та Україна відносно невеликі економіки за обсягом виробництва, вони є великими виробниками та експортерами ключових продуктів харчування, корисних копалин та енергії, а тому війна вже призвела до економічних та фінансових потрясінь, особливо на товарних ринках, унаслідок зростання цін на нафту, газ та пшеницю;

2) зміни, що відбулися на товарних та фінансових ринках з початку війни, можуть зменшити зростання світового ВВП на один відсотковий пункт протягом першого року ві-

йни і підняти рівень інфляції світових цін приблизно на 2,5 відсоткових пункти;

3) війна підкреслила важливість мінімізації залежності від РФ щодо імпорту ключових енергоносіїв; для забезпечення енергетичної безпеки країнам OECD рекомендовано переглянути дизайн своїх енергетичних ринків та запровадити стимули для зеленого переходу.

У технічному додатку до звіту OECD наведені ендogenous чинники, що закладалися у процесі симуляції з використанням глобальної макроекономічної моделі NiGEM. Це цінові шоки, зміни на товарних та фінансових ринках, значне зниження внутрішнього попиту в Росії та Україні. Основні значення ендogenous чинників:

- світові ціни на нафту зросли на 33 %, вугілля – на 80 %;
- ціни на газ підвищилися на 85 % в Європі, на 10 % в Північній Америці та на 20 % в решті світу;
- світові ціни на метали зросли на 11 %, що визначено на основі середньозваженої зміни цін для міді, золота, цинку, залізної руди, нікелю, алюмінію, паладію та платини;
- світові ціни на продукти харчування підвищилися в середньому на 6 %, але ціни на пшеницю виростили на 90 %, на кукурудзу – на 40 %;
- передбачається, що ціни на добрива зростуть на 30 %.

В Україні масштаби втрат, завданих війною, ймовірно, будуть дуже значними. Так, інші воєнні конфлікти призводили до щорічного зниження ВВП на 25–40 %.

Внутрішній попит є ендogenous фактором у моделі. На основі порівняння з аналогічними ситуаціями у модель закладено зниження внутрішнього попиту в Україні на 40 %, у Росії – на 15 %.

9 березня 2022 р. *USDA (Міністерство сільськогосподарства США)* опублікувало черговий щомісячний прогноз світового попиту і пропозиції продукції сільськогосподарства, в якому зазначено, що воєнні дії РФ в Україні істотно збільшили невизначеність умов попиту і пропозиції на світових аграрних ринках. У

документі USDA наведено основні прогнози щодо зменшення експорту основних експортних сільськогосподарських культур з України у 2021–2022 маркетинговому році. Так, прогнозований обсяг експорту пшениці з України скоротиться на 4 млн т порівняно з прогнозом, зробленим у лютому (до початку війни), і становитиме 20 млн т, тобто зменшиться на 17 %. Прогнозований обсяг експорту кукурудзи з України скоротиться на 6 млн т і становитиме 27,5 млн т, тобто зменшиться на 18 %. Основна причина — неможливість експорту з чорноморських портів.

Висновки. Отже, сценарний обрахунок можливих економічних втрат України, здійснений фахівцями Інституту економіки та прогнозування НАН України, попередньо визначає втрати України внаслідок війни, розв'язаної Російською Федерацією, в обсязі від 22 до 46 % ВВП, втрати промислового виробництва — близько 50 %, експортних надходжень — 48 %, капітальних інвестицій — 45 %.

Значні втрати пов'язані з колосальною кількістю вимушених переселенців. Загрозливих масштабів набувають втрати екологічного характеру. Станом на 21 березня 2022 р. в Україні необхідно реанімувати орієнтовно 85,5 тис. км² небезпечних районів, що вже забруднені вибухонебезпечними предметами. За попередніми

даними професійних аналітичних агенцій, за перші три тижні повномасштабного вторгнення РФ зупинили роботу від 60 до 80 % підприємств України. Пошкоджено велику кількість об'єктів інфраструктури. Крім того, війна в Україні спричинить шок у глобальному постачанні продовольства, оскільки, за експертними оцінками, від поставок українського зерна залежать понад 400 млн людей у світі.

Втім, кількісні оцінки втрат економіки України внаслідок воєнних дій з боку РФ є попередніми і, очевидно, надалі зростатимуть через продовження гострої фази війни, щоденне збільшення втрат виробничого та інфраструктурного потенціалу України та відсутність серйозних ознак не лише завершення, а й навіть призупинення воєнної інтервенції РФ.

Важливою складовою економічної політики України воєнного часу має стати розроблення стратегічного плану заходів з реконструкції галузевої інфраструктури та відновлення нормального функціонування енергетики в умовах післявоєнного соціоекономічного розвитку, до роботи над яким обов'язково має долучитися Національна академія наук України.

Дякую за увагу!

*За матеріалами засідання
підготувала О.О. Мележик*

Valeriy M. Heyets

Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-6114>

ON THE ASSESSMENT OF UKRAINE'S ECONOMIC LOSSES DUE TO THE ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION

Transcript of the report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, March 30, 2022

The report provides a preliminary assessment of Ukraine's economic losses due to the armed aggression of the Russian Federation, which was performed using the model apparatus developed at the Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine. It is noted that in addition to operational state planning, another important component of wartime economic policy should be the development of strategic action plan for the reconstruction of sectoral infrastructure and the restoration of normal power sector functioning in conditions of postwar socio-economic development. It is emphasized that specialists of the NAS of Ukraine should join the work on said plan.